

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τις παρακάτω ομόρριζες του ρ. ἄγω λέξεις της α.ε. στην κατηγορία που ανήκουν, ανάλογα με αυτό που δηλώνουν (πρόσωπο που ενεργεί, ενέργεια, αποτέλεσμα ενέργειας): ἄγνιμα, ἄγωνία, ἄγωγός, ἄγωγή, ἄγώνισμα, ἄγωγός.

2. α. Να γράψετε από μία λέξη της ν.ε. ομόρριζη του ρ. ἄγω που να ανταποκρίνεται στη σημασία των προτάσεων και φράσεων που σας δίνονται:

- i. πρόσωπο που φροντίζει για την ανατροφή των παιδιών : _____
 ii. δείχνω τα αξιοθέατα ενός τόπου σε ξένους : _____
 iii. η ανατροφή : _____
 iv. όχημα μεταφοράς φορτίων : _____

β. Να γράψετε την αρχική σημασία των λέξεων *κνηγός*, *ἀγγελάς* και *μυσταγωγία*, σύμφωνα με την ετυμολογική τους προέλευση.

3. Να συμπληρώσετε τους τύπους που λείπουν με λέξεις της ν.ε. ομόρριζες των ρημάτων που δίνονται, σύμφωνα με το συμπληρωμένο παράδειγμα:

ἀνάγω	αναγωγή	αναγωγικός	ανάγωγος
εἰσάγω			
ἐξάγω			
κατάγω			
μετάγω			
παράγω			

4. Με τη βοήθεια του λεξικού σας να βρείτε την ετυμολογική προέλευση των λέξεων «φορτικός» και «φορηγός» και να εξηγήσετε τη σημασιολογική διαφορά τους.

B2. Ετυμολογικά**Πρώτο συνθετικό λέξη κλιτή - ρήμα**

Σχηματισμός συνθέτου από το:	
ρηματικό θέμα π.χ. ἄγω < θ. ἄγ-	χρονικό θέμα (ενεργ. αορίστου ή μέλλοντα) π.χ. φεύγω < θ. φυγ-, φευξ-
Κατά τη σύνθεση:	
το θέμα μένει αμετάβλητο, όταν το β' συνθετικό αρχίζει από φωνήεν π.χ. <i>φθιν-όπωρον</i> < φθίνω + ὄπωρα <i>πειθ-αρχῶ</i> < πείθομαι + ἄρχω	στο θέμα προστίθεται -ε-, -ι- ή -ο- , όταν το β' συνθετικό αρχίζει από σύμφωνο π.χ. <i>φυγ-ό-πονος</i> < φεύγω (θ. αορ. φυγ-) + πόνος <i>κρυψ-ί-νους</i> < κρύπτω (θ. αορ. κρυψ-) + νοῦς

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε σύνθετα επίθετα της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται:

- ῥίπτω (θ. μέλλ. ῥιψ-) + ἀσπίς _____
 δοκέω, -ῶ (θ. μέλλ. δοκησ-) + σοφός _____
 πείθω + ἦνία _____
 ἔχω + μῦθος _____
 μέλλω + νύμφη _____

2. Να αναλύσετε τις παρακάτω λέξεις στα συνθετικά τους μέρη και να δείξετε την αλλαγή του θέματος του ρήματος (ως α' συνθετικού), όπου συμβαίνει: ἐχέγγυος, Μενέλαος, φέρελλις, λιποσαρκής (θ. λειπ- και λιπ-).

Γ1. Γραμματική

1. Υποτακτική ενεστώτα του ρ. *εἰμί* και παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων ε.φ.

Στο κείμενο της Ενότητας υπάρχει ο τύπος υποτακτικής παρακειμένου ε.φ. πεπλημμεληκότες ὄμεν.

Η υποτακτική ενεστώτα του ρ. *εἰμί* συμπίπτει με τις καταλήξεις της υποτακτικής που μελετήσατε στην προηγούμενη Ενότητα.

Κλίση υποτακτικής ενεστώτα ρ. *εἰμί*

ὦ	ὄμεν
ἦς	ἦτε
ἦ	ᾶσι(ν)

Η υποτακτική του παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων σχηματίζεται τόσο περιφραστικά (πιο εύχρηστος τύπος) από την ενεργητική μετοχή παρακειμένου του ρήματος και την υποτακτική ενεστώτα του ρ. *εἰμί*, π.χ. λελυκώς, -υῖα, -ὄς ὦ, όσο και μονολεκτικά (σπάνια), π.χ. λελύκ-ω, λελύκ-ης κτλ.

❖ Να κλίνετε την περιφραστική υποτακτική παρακειμένου ε.φ. του ρ. *λύω*:

Κλίση υποτακτικής παρακειμένου ε.φ.

λελυκώς, λελυκυῖα, λελυκός	_____	λελυκότες, λελυκυῖαι, λελυκότα	_____
»	»	»	»
»	»	»	»

2. Αλληλοπαθητική αντωνυμία

Αλληλοπαθητική είναι η αντωνυμία που φανερώνει ότι δύο ή περισσότερα πρόσωπα ενεργούν και παθαίνουν αμοιβαία, π.χ. ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Επειδή δηλώνει σχέση ανάμεσα σε δύο ή περισσότερα πρόσωπα, έχει μόνο πληθυντικό (και δυϊκό) αριθμό. Καθώς λειτουργεί ως αντικείμενο ρημάτων, απαντά μόνο στις πλάγιες πτώσεις:

	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
γενική	ἀλλήλων	ἀλλήλων	ἀλλήλων
δοτική	ἀλλήλοις	ἀλλήλαις	ἀλλήλοις
αιτιατική	ἀλλήλους	ἀλλήλας	ἀλλήλα

Γ2. Σύνταξη

Απρόσωπη σύνταξη

Στην προηγούμενη τάξη γνωρίσατε τη συντακτική λειτουργία του απαρέμφατου:

- Το άнарθρο απαρέμφατο λειτουργεί ως αντικείμενο σε προσωπικά ρήματα.
Π.χ. Ἐθέλομεν ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τῶν δικαίων.
- Το άнарθρο απαρέμφατο λειτουργεί ως υποκείμενο σε απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις.
Π.χ. Πῶς οὖν οὐκ ἄτοπον τοῖς ἐν τοσοῦτοις κοινωνοῦντας ἀλλήλοις ἐν τοῖς χρόμασιν οὕτως εἶναι πλεονέκτας, καὶ τὴν αὐτὴν μὴ διατηρεῖν ἰσονομίαν;

Απρόσωπα ρήματα και απρόσωπες εκφράσεις

απρόσωπα ρήματα	Ονομάζονται έτσι ρήματα που χρησιμοποιούνται στο γ' ενικό πρόσωπο και δεν παίρνουν πρόσωπο ή πράγμα ως υποκείμενό τους αλλά άнарθρο απαρέμφατο ή δευτερεύουσα (ονοματική) πρόταση. Π.χ. δεῖ, προσήκει, χρεῖ, δοκεῖ
απρόσωπες εκφράσεις	Ακολουθούν την ίδια σύνταξη, αλλά, όπως φανερώνει και ο όρος, αποτελούνται από παραπάνω από μία λέξεις, συνήθως: – ουσιαστικό ή ουδέτερο επιθέτου ή μετοχής + ἐστί, π.χ. ἀνάγκη ἐστί, ἄξιόν ἐστι, πρέπον ἐστί ή – επίρρημα + ἔχει, π.χ. καλῶς ἔχει, ἀναγκαίως ἔχει

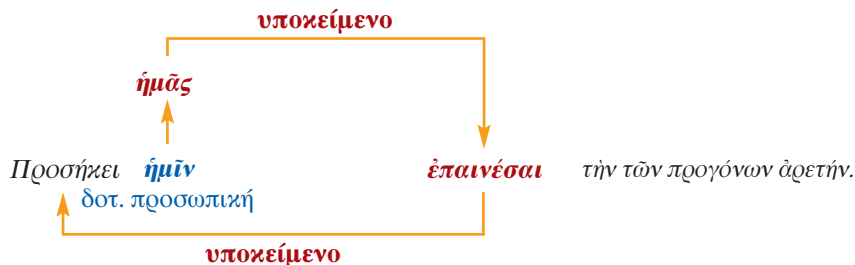
Παρατήρηση

Συνήθως στην απρόσωπη σύνταξη δίπλα στο απρόσωπο ρήμα ή την απρόσωπη έκφραση συναντάται μια δοτική που δείχνει το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται το ρήμα. Αυτή είναι η **δοτική προσωπική**, η οποία συχνά εννοείται.

π.χ. Προσέκει **ἡμῖν** ἐπαινεῖσαι τὴν τῶν προγόνων ἀρετὴν (= Αρμύζει σ' εμάς να επαινέσουμε την αρετή των προγόνων).

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου στην απρόσωπη σύνταξη

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου στην απρόσωπη σύνταξη βρίσκεται σε αιτιατική πτώση. Εάν μάλιστα το απρόσωπο ρήμα ή η απρόσωπη έκφραση συνοδεύεται από δοτική προσωπική, αυτή, εφόσον μετατραπεί σε αιτιατική, μας δίνει το υποκείμενο του απαρεμφάτου (στο προηγούμενο παράδειγμα: το υποκείμενο του ἐπαινεῖσαι είναι **ἡμᾶς**). Δηλαδή:

Ασκήσεις

1. Να μεταφέρετε τις παρακάτω υποτακτικές αορίστου και ενεστώτα στον παρακείμενο (περιφραστικά και στα τρία γένη) στον ίδιο αριθμό και στο ίδιο πρόσωπο:

γράφωμεν _____ κρύψητε _____
 τάττης _____ πείθη _____
 βλάψωσιν _____ ἐρμηνεύωμεν _____

2. Να αντιστοιχίσετε τα ρήματα της στήλης Α' με τη γραμματική αναγνώρισή τους στη στήλη Β':

Α'	Β'
λέγητε	γ' πληθ. υποτ. ενεστ.
ᾧσιν	γ' εν. υποτ. παρακ.
πράξωμεν	β' πληθ. υποτ. ενεστ.
παραμεμενηκώς ἦ	α' πληθ. υποτ. αορ.

3. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο του ρήματος:

- α. Ἡ μὲν φύσις, ἂν _____ (εἰμί, υποτ. ενεστ.) πονηρά, πολλάκις φαῦλα βούλεται.
 β. Ἐάν σὺ _____ (ἀριστεύω, υποτ. αορ.), ὑπισχνοῦμαι σοι δέκα τάλαντα.
 γ. Ἐάν ἡμεῖς ταῦτα _____ (πράττω, υποτ. αορ.), εὐθὺς ὑμῖν στρατιώτας πέμφομεν.
 δ. _____ (παιδεύω, α' πληθ. υποτ. αορ.) τὸν ἀπαιδευτον.

4. Να συμπληρώσετε τον κατάλληλο τύπο της υποτακτικής ενεστώτα του ρ. εἰμί και να ερμηνεύσετε τις παρακάτω προτάσεις:

- α. Ὅταν σὺ τῶν ἀλόγων θηριωδέστερος _____, τότε φίλων ἔρημος γίγνη.
 β. Ὅνειδος (= ντροπή) αἰσχρὸς βίος ὁμως, κἂν (= ακόμα και αν) ἠδὺς _____.
 γ. Ἰκανοὶ εἰσιν οἱ θεοὶ τοὺς μικροὺς, κἂν ἐν δεινοῖς (= σε κινδύνους) _____, σῶζειν εὐπετῶς (= εύκολα).
 δ. Ἄνηρ πονηρὸς δυστυχεῖ, κἂν εὐτυχῆς _____.

Ὅταν ποιῆς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσσης ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον 6.2

Ὅταν κάνεις μια ἐλεημοσύνη, μην το διατυμπανίζεις, ὅπως κάνουν οι υποκριτές, για να δοξαστούν από τους ανθρώπους.

Στην εξωτερική όψη της κύλικας του Δούριδος (περ. 480 π.Χ.) απεικονίζονται σκηνές από τη ζωή του σχολείου (Αρχαιολογ. Μουσ. Βερολίνου)

Η ευθύνη για την παιδεία των νέων

Α. Κείμενο

Ο Ξενοφών (430 - περ. 355 π.Χ.), στο έργο του *Ἀπολογία Σωκράτους*, διασώζει πληροφορίες για τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ο μεγάλος δάσκαλος οδηγήθηκε στην καταδίκη και τη θανάτωση από τους συμπολίτες του, για τους οποίους αγωνιζόταν σε όλη του τη ζωή. Μεγάλο μέρος των πληροφοριών που περιέχει το έργο αυτό προέρχεται από μαθητές του Σωκράτη που είχαν εγκαταλείψει την Αθήνα μετά την καταδίκη και τον θάνατο του δασκάλου τους. Στο απόσπασμα που ακολουθεί ο Σωκράτης αντικρούει την κατηγορία του Μελήτου ότι διέφθειρε τους νέους της Αθήνας.

- ΣΩ.** Ἄλλ' ὅμως σύ με φής, ὦ Μέλητε, τοιαῦτα ἐπιτηδεύοντα τοὺς νέους διαφθείρειν; Καίτοι ἐπιστάμεθα μὲν δήπου τίνες εἰσι νέων διαφθοραί· σὺ δὲ εἰπέ εἴ τινα οἶσθα ὑπ' ἐμοῦ γεγενημένον ἢ ἐξ εὐσεβοῦς ἀνόσιον ἢ ἐκ σώφρονος ὕβριστήν.
- ΜΕΛ.** Ἄλλὰ ναί, μὰ Δί', ἐκείνους οἶδα οὐς σὺ πέπεικας σοὶ πείθεσθαι μᾶλλον ἢ τοῖς γονεῦσι.
- ΣΩ.** Ὅμολογῶ, περὶ γε παιδείας· τοῦτο γὰρ ἴσασις ἐμοὶ μεμεληκός. Περὶ δὲ ὑγείας τοῖς ἰατροῖς μᾶλλον οἱ ἄνθρωποι πείθονται ἢ τοῖς γονεῦσιν· καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις γε πάντες δήπου οἱ Ἀθηναῖοι τοῖς φρονιμώτατα λέγουσι πείθονται μᾶλλον ἢ τοῖς προσήκουσιν. Οὐ γὰρ δὴ καὶ στρατηγοὺς αἰρεῖσθε, οὐς ἂν ἠγῆσθε περὶ τῶν πολεμικῶν φρονιμωτάτους εἶναι; Οὐκοῦν θαυμαστόν καὶ τοῦτό σοι δοκεῖ εἶναι, ἐμὲ τούτου ἔνεκα θανάτου ὑπὸ σοῦ διώκεσθαι, ὅτι περὶ τοῦ μεγίστου ἀγαθοῦ ἀνθρώποις, περὶ παιδείας, βέλτιστος εἶναι ὑπὸ τινῶν προκρίνομαι;

Ξενοφών, *Ἀπολογία Σωκράτους* 19-21 (διασκευή)

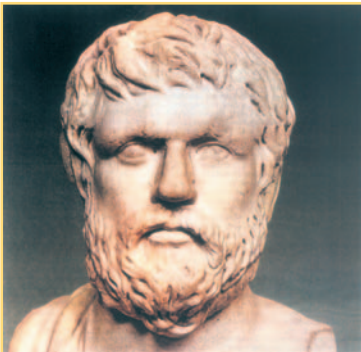
Γλωσσικά σχόλια

φῆς (οριστ. ενεστ. ρ. φημί)	λες, υποστηρίζεις, ισχυρίζεσαι (πβ. ν.ε.: φήμη, κατάφαση, καταφατικός)
τοιαῦτα (δεικτ. αντων. τοιοῦτος, τοιαύτη, τοιοῦτο)	ασχολούμενος με τέτοια (πβ. ν.ε.: επιτήδειος, επιτηδευματίας, ανεπιτήδευτος)
ἐπιτηδεύοντα	καταστρέφω, διαφθείρω (πβ. ν.ε.: διαφθορά)
διαφθείρω	γνωρίζω, έχω εμπειρία σε κάτι (πβ. ν.ε.: επιστήμη, επιστήμονας)
ἐπίσταμαι	ίσως, βέβαια, αναμφίβολα
δήπου	ποιες
τίνες (ερωτ. αντων. τίς, τίς, τί)	η καταστροφή, η διαφθορά
ἢ διαφθορά	αν γνωρίζεις (πβ. ν.ε.: ιστορία, είδηση) ότι κάποιος έχει
εἴ τινα (αόρ. αντων. τίς, τίς, τί) οἶσθα (β' εν. οριστ. ενεστ. ρ. οἶδα) ὑπ' ἐμοῦ γεγενημένον	γίνει εξαιτίας μου είτε από ευσεβῆς ανόσιος (πβ. ν.ε.: αφοσίωση, αφοσιωμένος) είτε από
(μτχ. παρακ. ρ. γίγνομαι) ἢ ἐξ εὐσεβοῦς ανόσιον	συνετός (πβ. ν.ε.: σωφροσύνη) αλαζόνας
ἢ ἐκ σώφρονος ὕβριστήν	μα τον Δία
μὰ Δί' = μὰ Δία (έκφραση ομοιωτική)	υπακούω σε κάποιον, εμπιστεύομαι κάποιον
πείθομαι τι	περισσότερο παρά στους γονεῖς τους
μᾶλλον ἢ τοῖς γονεῦσιν (β' ὀρος σύγκρισης)	ὅσον αφορά τουλάχιστον την παιδεία
περὶ γε παιδείας	γνωρίζουν ότι γι' αυτό νοιάζομαι (πβ. ν.ε.: μέλημα, αμελώ)
τοῦτο ἴσασιν (γ' πληθ. οριστ. ενεστ. ρ. οἶδα) ἐμοὶ μεμεληκός	η συνέλευση του λαού, η εκκλησία του δήμου
(απρόσ. ρ. μέλει)	παρά στους συγγενεῖς τους
ἢ ἐκκλησία	εκλέγετε (πβ. ν.ε.: αἵρεση, αιρετικός, αρχαιρεσίες)
ἢ τοῖς προσήκουσιν (β' ὀρος σύγκρισης)	ὅποιους ενδεχομένως θεωρεῖτε (πβ. ν.ε.: ηγέτης, ηγεσία)
αἵρεῖσθε (β' εν. οριστ. ενεστ. ρ. αἵρέομαι, αἵροῦμαι)	συνετός, μυαλωμένος
οὓς (αναφ. αντων. ὅς, ἦ, ὅ) ἂν ἠγῆσθε (υποτ. ενεστ. ρ. ἠγέομαι, ἠγοῦμαι)	λοιπόν
ὁ φρόνιμος, ἢ φρονίμη/φρόνιμος, τὸ φρόνιμον	θαυμαστός, περιεργος
οὐκοῦν	φαίνεται σε κάποιον (πβ. ν.ε.: δόξα, δόγμα)
ὁ θαυμαστός, ἢ θαυμαστή, τὸ θαυμαστόν	εξαιτίας αυτού... επειδή δηλαδή
δοκεῖ τι (απρόσ. ρήμα)	να αντιμετωπίζω κατηγορία που επισύρει την ποινή
τούτου ἔνεκα... ὅτι (αιτιολ. σύνδ.)	του θανάτου
θανάτου διώκεσθαι	πάρὰ πολύ καλός
ὁ βέλτιστος, ἢ βελτίστη, τὸ βέλτιστον (υπερθ. βαθμ. επιθ.)	προτιμῶμαι, θεωροῦμαι καλύτερος
ἀγαθός, ἀγαθή, ἀγαθόν	
προορίνομαι	

Ερμηνευτικά σχόλια

τοὺς νέους διαφθείρειν: Ο Σωκράτης οδηγήθηκε στο δικαστήριο της Ηλιαίας (399 π.Χ.) μετά από καταγγελία σε βάρος του από τον άσημο ποιητή Μέλητο, τον πολιτικό και στρατηγό Άνυτο και τον ρήτορα Λύκωνα. Οι κατηγοροί του ισχυρίστηκαν ότι ο Σωκράτης δεν αναγνώριζε τους θεούς που τιμούσε η πόλη του αλλά νέες θεότητες και, επιπλέον, ότι διέφθειρε τους νέους. Η προβλεπόμενη ποινή με βάση το κατηγορητήριο ήταν ο θάνατος.

Ρωμαϊκό αντίγραφο προτομής του Ξενοφώντα (4ος αι. π.Χ., Μουσείο Πράδο, Μαδρίτη)

Περὶ δὲ ὑγείας... ἢ τοῖς προσήκουσιν: Ο Σωκράτης τονίζει στον κατήγορό του Μέλητος ὅτι οἱ μαθητὲς του ἐμπιστεύονταν αὐτὸν στα θέματα τῆς παιδείας, ὅπως ἀκριβῶς ἐμπιστεύονται οἱ ἄνθρωποι τοὺς γιατροὺς σε θέματα υγείας καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς συνετοὺς ρήτορες σὴν Ἐκκλησία τοῦ Δήμου. Ἀπὸ τα λόγια τοῦ ἀναδεικνύεται ἡ ἀξία τοῦ ἐιδικοῦ, τοῦ ἐπιστήμονος ἢ ἐπαῖοντος, σε κάθε περίπτωση. Ὁ δάσκαλος εἶναι γιὰ τὸν μαθητὴ τοῦ καὶ καθηγητῆς· δε διδάσκει ἀπλῶς, ἀλλὰ δείχνει στὸν μαθητὴ τὸν δρόμο γιὰ νὰ κατανοήσει καλύτερα τὸν εαυτὸ τοῦ, νὰ ἀποκτήσει γνώσεις καὶ ἀπόψη γιὰ τὰ πράγματα καὶ νὰ κατευθυνθεῖ σὴν ἀρετῇ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ μαθητὴς τὸν ἀναγνωρίζει ὡς ἀρμοδιότερο ἀπὸ οἰοιὸνδήποτε ἄλλο καὶ ὑπακούει σὲ αὐτὸν.

Ερωτήσεις

1. Ποια εἶναι ἡ κατηγορία ποῦ διατυπώνει ὁ Μέλητος εἰς βάρος τοῦ Σωκράτη; Ποιο ἀποδεικτικὸ στοιχεῖο τὸν καλεῖ νὰ προσκομίσει ὁ Σωκράτης; Πῶς ἐξειδικεύεται ἡ κατηγορία σὴν ἀπάντηση ποῦ δίνει ὁ Μέλητος;
2. Ἀποδέχεται ἢ ὄχι ὁ Σωκράτης τὴ θέση τοῦ κατηγόρου τοῦ ὅτι οἱ νέοι ἀκολουθοῦν περισσότερο τὸν δάσκαλό τοῦς παρά τοῦς γονεῖς τοῦς; Πῶς αἰτιολογεῖ ὁ Σωκράτης τὴ συμπεριφορὰ τῶν μαθητῶν τοῦ;
3. Γιατί, κατὰ τὴ γνώμη τοῦ Σωκράτη, ἡ κατηγορία εἰς βάρος τοῦ εἶναι παράλογη;
4. Σε ἕνα κείμενο 100-120 λέξεων νὰ ἀποδώσετε τὴν επιχειρηματολογία τοῦ Σωκράτη.

Ὁ Σωκράτης σὲ τοιχογραφία ἀπὸ τὴν Ἐφεσο (1ος αι. π.Χ.)

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

πείθω

θ. πειθ-, πιθ-, ποιθ-

[στο κείμενο συναντήσατε τους τύπους: πέπεικας, πείθεσθαι, πείθονται]

Αρχαία Ελληνική - - - - Αρχαία / Νέα Ελληνική - - - - Νέα Ελληνική

Ομόρριζα	απλά	<p><i>Πειθῶ</i> [θεά] <i>τὸ πίστωμα</i> [= η εγγύηση, το εχέγγυο] <i>πιστικός</i> [= 1. πιστός, 2. πειστικός]</p>	<p><i>ἡ πειθῶ</i> <i>πειστικός</i> <i>τὸ πείσμα</i> [= (α.ε.) επιβεβαίωση, (ν.ε.) έντονη επιμονή] <i>πιστεύω</i> <i>ἡ πίστις</i> (-η) <i>πιστός</i> <i>πιστῶ</i> (ν.ε. πιστώνω) <i>ἡ πιστότης</i> (-τητα) [= (α.ε.) ειλικρίνεια, (ν.ε.) η ακρίβεια στην απόδοση ενός πράγματος] <i>ἡ πίστωσης</i> (-η) <i>ὁ πιστωτής</i> [= (α.ε.) εγγυητής, (ν.ε.) αυτός που δανείζει χρήματα] <i>πιστωτικός</i> <i>πιθανός</i> <i>ἡ πιθανότης</i> (-τητα) <i>ἡ πεποίθησις</i> (-η)</p>	<p>πειστήριο πειστικότητα πιστευτός πεισμώνω πεισματάρης</p>
	σύνθετα	<p><i>ἡ πειθανάγκη</i> <i>ἀπειθῶ</i> [= εἶμαι ανυπάκουος] <i>ἀναπειθῶ</i> <i>παραπειθῶ</i> <i>εὐπειστος</i> [= 1. αυτός που πείθεται εύκολα 2. πιθανός]</p>	<p><i>πειθαρχῶ</i> <i>ἡ πειθαρχία</i> <i>πειθίνιος</i> [= υπάκουος] <i>πιστοποιῶ</i> <i>πιθανολογῶ</i> <i>ἐμπιστεύω</i> (ν.ε. εμπιστεύομαι) <i>μεταπειθῶ</i> [= αλλάζω γνώμη σε κάποιον] <i>καταπειθῶ</i> [= πείθω κάποιον εντελώς] <i>διαπιστεύω</i> <i>ἀξιόπιστος</i> <i>εὐπιστος</i> [= ευκολόπιστος] <i>ἡ ἀπίθεια</i> [= η ανυπακοή] <i>ἀπειθής</i></p>	<p>πειθαναγκάζω εμπιστοσύνη απείθαρχος διαπιστευτήριο</p>

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τα κενά με την καταλληλότερη από τις παρακάτω λέξεις, αφού τη μεταφέρετε στον σωστό τύπο: πιθανότητα, πειθαρχία, πειστικότητα, πειθίνιος, πιστότητα, πίστωση, εμπιστεύομαι.
- Η _____ είναι αναγκαία για την αποτελεσματικότητα ενός στρατού.
 - Η _____ της μετάφρασης θα πιστοποιηθεί από το Υπουργείο Εξωτερικών.
 - Η _____ να κερδίσει στις εκλογές είναι πολύ μικρή.
 - Ζήτησε _____ χρόνου, για να συγκεντρώσει τα χρήματα που απαιτούνταν.

- ε. Υποστήριξε με _____ την άποψή του και τελικά κατάφερε να πείσει.
- στ. Τον _____ απόλυτα. Γνωρίζομαστε αρκετά χρόνια και ξέρω ότι είναι έντιμος.
- ζ. Έχει γίνει _____ όργανό τους. Ακολουθεί τις αποφάσεις των συνεταίρων του χωρίς να εκφράζει προσωπική γνώμη και αντιρρήσεις.

2. Να κατατάξετε τις ομόρριζες του ρ. **πείθω** λέξεις στην κατάλληλη κατηγορία: *πείσμα, πειστικός, πεισματικός, πίστις, πιστός, πίστωση, πιστότης, πιθανός, πιθανότητα, πειοίθησις.*

ουσιαστικά				επίθετα
ενέργεια – κατάσταση	αποτέλεσμα ενέργειας	παράγωγο του επιθ. πιθανός	παράγωγο του επιθ. πιστός	

3. Να αναζητήσετε στον Λεξιλογικό Πίνακα τα αντώνυμα των λέξεων:

- διαλλακτικός _____ ανυπακοή _____
- ανακρίβεια _____ αβεβαιότητα _____
- υποταγή _____ πειθήνιος _____

B2. Ετυμολογικά

Πρώτο συνθετικό λέξη άκλιτη (επίρρημα, πρόθεση, αχώριστο μόριο)

Στη σύνθεση το πρώτο συνθετικό μπορεί να είναι **άκλιτη λέξη**, όπως **επίρρημα, πρόθεση** ή **αχώριστο μόριο**. Τα αντιπροσωπευτικότερα παραδείγματα των παραπάνω κατηγοριών παρουσιάζονται στον Πίνακα:

άκλιτη λέξη ως α' συνθετικό		
επίρρημα	πρόθεση	αχώριστο μόριο
εὖ: εὖ-σεβής ἄγχι: ἄγχι-αλος ἄει: ἄει-θαλής ἄνω: ἄνω-φερής κάτω: κάτω-φερής χαμαί: χαμαι-λέων πάλιν: παλιν-νόστησις δίς, τρίς: δις-μύριοι ὄψι (ὄψι-): ὄψι-μαθής ὄπι(σ)θεν (ὄπισθο-): ὄπισθό-δομος ὁμοῦ (ὁμο-): ὁμο-λογέω, ὁμολογῶ	εἰς: εἰς-άγω ἐν: ἐν-δοξος ἐκ ἢ ἐξ-: ἐξ-άγω πρός: προσ-έχω πρό: προ-κρίνομαι σύν: συν-αινέω, συναινῶ (αλλά: συγ-γνώμη) ἀνά: ἀνα-λαμβάνω κατά: κατα-γίγνομαι [αλλά: καθ-ορῶ (δάσυνση)] διά: δια-φθορά παρά: παρα-λαμβάνω μετά: μετα-πείθω ἀμφί: ἀμφί-δρομος ἀντί: ἀντι-λέγω περί: περι-φέρω ἐπί: ἐπι-τηδεύω ἀπό: ἀπο-λαμβάνω ὑπό: ὑπό-δικος ὑτέρω: ὑπερ-άνω	ἀ-: ἀ-δικος δυσ-: δύσ-μορφος νη- (στερητικό): νή-ποινος (= ατιμώρητος) επιτατικά ἀρι-, ἐρι-, ζα- (δηλώνουν το «πολύ»): ζά-πλουτος ἐρί-τιμος ἡμι-: ἡμί-θεος

Ασκήσεις

1. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της α.ε. (ουσιαστικά, επίθετα και ρήματα, όπου είναι δυνατόν) με τα συνθετικά που δίνονται:

σύν + τέμνω _____	παρά + τείνω _____
ἀνά + μορφώω, μορφῶ _____	ἀπό + φεύγω _____
ἀ- + δέω, δῶ (= δένω) _____	διά + γράφω _____
ἀεί + κινέω, κινῶ _____	ἀ- + ὀρίζω _____
δυσ- + τύχη _____	ἀ- + θυμός _____
εὖ + γένος _____	κατά + φαίνω _____
ἐπί + ὄρκος _____	ἀπό + λαμβάνω _____
ἐκ + τρέπω _____	ἀντί + δίκη _____

2. Να χωρίσετε όλες τις σύνθετες λέξεις του Λεξιλογικού Πίνακα στα συνθετικά τους μέρη και να δηλώσετε στη συνέχεια τι μέρος του λόγου είναι το πρώτο συνθετικό τους.

Γ. Γραμματική

1. Επίθετα γ' κλίσης

Στο κείμενο της Ενότητας συναντήσατε τύπους των τριτόκλιτων επιθέτων *εὐσεβής* και *σώφρων*. Τα επίθετα που λήγουν σε **-ης, -ης, -ες** και **-ων, -ων, -ον** είναι **δικατάληκτα**, δηλ. έχουν την ίδια κατάληξη στο **αρσενικό** και στο **θηλυκό** γένος:

α. Δικατάληκτα σιγμόληκτα σε -ης, -ης, -ες

	ενικός αριθμός			πληθυντικός αριθμός		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομ.	εὐσεβής		εὐσεβές	εὐσεβεῖς (< εὐσεβέσ-ες)		εὐσεβῆ (< εὐσεβέσ-α)
γεν.	εὐσεβοῦς (< εὐσεβέσ-ος)		εὐσεβοῦς (< εὐσεβέσ-ος)	εὐσεβῶν (< εὐσεβέσ-ων)		εὐσεβῶν (< εὐσεβέσ-ων)
δοτ.	εὐσεβεῖ (< εὐσεβέσ-ι)		εὐσεβεῖ (< εὐσεβέσ-ι)	εὐσεβέσι (< εὐσεβέσ-σι)		εὐσεβέσι (< εὐσεβέσ-σι)
αιτ.	εὐσεβῆ (< εὐσεβέσ-α)		εὐσεβές	εὐσεβεῖς (< εὐσεβέσ-ας)		εὐσεβῆ (< εὐσεβέσ-α)
κλητ.	εὐσεβές		εὐσεβές	εὐσεβεῖς (< εὐσεβέσ-ες)		εὐσεβῆ (< εὐσεβέσ-α)

Παρατηρήσεις

1. Όπως φαίνεται στον πίνακα, το θέμα των επιθέτων αυτών λήγει σε **-εσ-**. Στην ονομαστική ενικού του αρσενικού και του θηλυκού το **-ε-** τρέπεται σε **-η-**. Στις υπόλοιπες πτώσεις αποβάλλεται το **-σ-** και επέρχονται συναιρέσεις (**ε+ο > ου**, **ε+ι > ει**, **ε+α > η**, **ε+ε > ει**). Η αιτιατική πληθυντικού του αρσενικού και θηλυκού γένους σχηματίζεται κατ' αναλογία με την ονομαστική πληθυντικού σε **-εις** αντί **-ης**.

2. Τα επίθετα σε **-ης, -ης, -ες** που δεν τονίζονται στη λήγουσα και είναι υπερδισύλλαβα, όπως το *συνήθης*, ανεβάζουν τον τόνο στην κλητική ενικού του αρσενικού και θηλυκού γένους και στις τρεις όμοιες πτώσεις ενικού του ουδέτερου (*σύνηθες*). Επίσης στη γενική πληθυντικού τονίζονται στην παραλήγουσα (*συνήθων*).

β. Δικατάληκτα ενρινόληκτα σε -ων, -ων, -ον

	ενικός αριθμός		πληθυντικός αριθμός	
	αρσ. - θηλ.	ουδέτερο	αρσ. - θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	σώφρων	σῶφρον	σώφρονες	σώφρονα
γεν.		σώφρονος		σωφρόνων
δοτ.		σώφροσι		σώφροσι
αιτ.	σώφρονα	σῶφρον	σώφρονας	σώφρονα
κλητ.		σῶφρον	σώφρονες	σώφρονα

Παρατηρήσεις

- Όπως φαίνεται στον πίνακα, το θέμα των επιθέτων αυτών λήγει σε -ον-. Στην ονομαστική ενικού του αρσενικού και του θηλυκού το -ο- τρέπεται σε -ω-.
- Τα υπερδισύλλαβα σύνθετα επίθετα σε -ων, -ων, -ον ανεβάζουν τον τόνο τους στις πτώσεις που λήγουν σε -ον, όχι όμως πέρα από τη λήγουσα του α' συνθετικού (εὔδαιμον, αλλά μεγαλόφρον).

2. Ερωτηματική αντωνυμία τίς, τίς, τί

Η ερωτηματική αντωνυμία τίς, τίς, τί (= ποιος, ποια, ποιο) είναι **τριγενής** και **δικατάληκτη** (δηλ. το αρσ. και το θηλ. γένος έχουν τις ίδιες καταλήξεις).

	ενικός αριθμός		πληθυντικός αριθμός	
	αρσ. - θηλ.	ουδέτερο	αρσ. - θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	τίς	τί	τίνες	τίνα
γεν.	τίνος, τοῦ	τίνος, τοῦ	τίνων	τίνων
δοτ.	τίνι, τῶ	τίνι, τῶ	τίσι(ν)	τίσι(ν)
αιτ.	τίνα	τί	τίνας	τίνα

3. Αόριστη αντωνυμία τίς, τίς, τί

Παρουσιάζει τις ίδιες καταλήξεις με την ερωτηματική αντωνυμία τίς, αλλά με διαφορές στον τονισμό*.

❖ Με τη βοήθεια των τύπων που δίνονται στον πίνακα, να συμπληρώσετε τους τύπους που λείπουν:

	ενικός αριθμός		πληθυντικός αριθμός	
	αρσ. - θηλ.	ουδέτερο	αρσ. - θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	τίς ,, ἄττα
γεν.	τινός, του, του , ,
δοτ., τῶ, τῶ , ,
αιτ. ,, ἄττα

Ασκήσεις

1. Να γράψετε τα επίθετα στον τύπο που ζητείται στην παρένθεση:

ἀψευδής (γεν. εν. και πληθ. θηλ.)		εὔδαιμων (αιτ. εν. και πληθ. ουδ.)	
ἀληθής (δοτ. εν. και πληθ. αρσ.)		σώφρων (ονομ. εν. και πληθ. ουδ.)	
συνήθης (γεν. εν. και πληθ. ουδ.)		ἐλεήμων (αιτ. εν. και πληθ. αρσ.)	

2. Να συμπληρώσετε τον κατάλληλο τύπο του επιθέτου που δίνεται στην παρένθεση:

(εὐγενής) _____ γείτονα	(κακοδαίμων) _____ ἀνδρός
(ἀτυχής) _____ ἄνθρωπε	(ἀγνώμων) _____ σύμμαχε
(ἐπιμελής) _____ νεανίαις	(μεγαλόφρων) _____ ἡγεμόνων
(ψευδής) _____ μῦθοι	(ἄφρων) _____ στρατηγοῖς

*Για τις υπόλοιπες ερωτηματικές και αόριστες αντωνυμίες βλ. Γραμματική Αρχαίας Ελληνικής.

3. Να κλιθούν οι παρακάτω φράσεις στον αριθμό που βρίσκονται: *τίνες σύμμαχοι, τινί πόλει, τίνος ναοῦ, τινὰς ἐλπίδας, χωρία τινά.*

4. Στον παρακάτω διάλογο ο Σωκράτης προσπαθεί να νουθετήσει τον μεγαλύτερο γιο του, ο οποίος είναι θυμωμένος με τη μητέρα του. Να συμπληρώσετε κατά περίπτωση τους τύπους της αόριστης ή της ερωτηματικής αντωνυμίας που ζητούνται και να αποδώσετε το περιεχόμενο του διαλόγου:

- *Εἰπέ μοι, ὦ παῖ, οἶσθα _____ (ονομ. πληθ. αρσ.) ἄνθρωποι ἀχάριστοι καλοῦνται;*
- *Καὶ μάλα (= βεβαίως).*
- *Καταμεμάθηκας (= ἔχεις συνειδητοποιήσει) οὖν τοὺς _____ (αιτ. εν. ουδ.) ποιῶντας τὸ ὄνομα τοῦτο ἀποκαλοῦσιν;*
- *Τοὺς εὖ παθόντας (= αὐτοὺς που ευεργετήθηκαν), ὅταν δυνάμενοι χάριν ἀποδοῦναι μὴ ἀποδῶσιν (= ἐνώ μπορούν να ξεπληρώσουν τη χάρη, δεν το κάνουν), ἀχαρίστους καλοῦσιν.*
- *Οὐκοῦν, εἴ γ' οὕτως ἔχει τοῦτο, εἰλικρινῆς _____ (ονομ. εν. θηλ.) ἂν εἶη ἀδικία ἢ ἀχαριστία; Οὐκοῦν ὅσῳ ἂν _____ (ονομ. εν. αρσ.) μείζω ἀγαθὰ παθῶν μὴ ἀποδιδῶ χάριν, τοσοῦτῳ ἀδικώτερος ἂν εἶη; _____ (αιτ. πληθ. αρσ.) οὖν, ἔφη, ὑπὸ _____ (γεν. πληθ. αρσ.) εὖροισμεν ἂν μείζω εὐηργετημένους ἢ παῖδας ὑπὸ γονέων;*

Ξενοφῶν, Ἀπομνημονεύματα 2.2.1-3

5. Να βρείτε τη μορφή της απρόσωπης σύνταξης (απρόσωπο ρήμα ή απρόσωπη έκφραση) που χρησιμοποιείται στις παρακάτω προτάσεις:

- α. *Τῶν ἀγαθῶν χρῆ τοὺς νέους ὀρέγεσθαι (= να επιθυμούν έντονα).*
- β. *Τοὺς βασιλέας δεῖ φιλανθρώπους εἶναι.*
- γ. *Τῷ ἄρχοντι ἔξεστι (= εἶναι δυνατόν) τοῖς νόμοις χρῆσθαι (= να εφαρμόζει).*
- δ. *Ἀνάγκη ἐστί ὑμῖν μάχεσθαι.*
- ε. *Καιρός ἐστί ἀποπλεῖν.*
- στ. *Δυνατόν ἐστί τῷ στρατηγῷ αἰρεῖσθαι (= να επιλέγει) τὰ συμφέροντα.*

6. Να βρείτε τα υποκείμενα των απαρεμφάτων στις παρακάτω προτάσεις:

- α. *Ἄξιόν ἐστι ἡμᾶς τοῖς Ἀθηναίοις φίλους εἶναι.*
- β. *Δεῖ τὸν δικαστὴν ὀρθῶς δικάζειν.*
- γ. *Ἐλπίς ἐστί ἡμῖν τὰ πράγματα γενέσθαι βελτίω.*
- δ. *Ἐξεστὶν ὑμῖν εἰς τὴν πόλιν ἀπέρχεσθαι.*
- ε. *Τοῖς πλουσίοις οὐ προσήκει τοὺς πένητας ὑβρίζειν (= να εξευτελίζουν).*
- στ. *Ἀνάγκη ἐστὶν τῷ πατρὶ τὸν παῖδα καλῶς παιδεύειν.*

Βροτοῖς πέφνκε τὸν πεσόντα λακτίσαι.

Αἰσχύλος, Ἀγαμέμνων στ. 885

Εἶναι στη φύση των ανθρώπων να κλοτσούν αυτόν που έπεσε.

Αγαλματίδιο Σπαρτιάτη πολεμιστή από τη Δωδώνη (530-510 π.Χ., Αρχαιολογικό Μουσείο Ιωαννίνων)

Ένας στοργικός ηγέτης

Α. Κείμενο

Η προσωπικότητα του βασιλιά της Σπάρτης Αγησιλάου (444-360 π.Χ.) άσκησε σημαντική επίδραση στον Αθηναίο ιστορικό Ξενοφώντα. Μέσα από το ομώνυμο έργο του τελευταίου αναδεικνύεται η προσωπικότητα ενός ηγέτη αποφασιστικού και αποτελεσματικού, συνάμα όμως εξαιρετικά στοργικού προς τους συμπολίτες του.

Ἄπαντες ἐπιστάμεθα ὅτι Ἀγησίλαος, ὅπου ᾤετο τὴν πατρίδα τι ὠφελήσειν, οὐ πόνων ὑφίετο, οὐ κινδύνων ἀφίστατο, οὐ χρημάτων ἐφείδετο, οὐ σώμα, οὐ γῆρας προὔφασίζετο, ἀλλὰ και βασιλέως ἀγαθοῦ τοῦτο ἔργον ἐνόμιζε, τὸ τοὺς ἀρχομένους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν. Ἐν τοῖς μεγίστοις δὲ ὠφελήμασι τῆς πατρίδος και τότε ἐγὼ τίθημι αὐτοῦ, ὅτι δυνατώτατος ὦν ἐν τῇ πόλει φανερός ἦν μάλιστα τοῖς νόμοις λατρεύων. Τίς γὰρ ἂν ἠθέλησεν ἀπειθεῖν ὄρων τὸν βασιλέα πειθόμενον; [...] Ὅς και πρὸς

τοὺς διαφόρους ἐν τῇ πόλει ὥσπερ πατὴρ πρὸς παῖδας προσεφέρετο. Ἐλοιδορεῖτο μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν, ἐτίμα δ' εἴ τι καλὸν πράττειεν, παρίστατο δ' εἴ τις συμφορὰ συμβαίνοι, ἐχθρὸν μὲν οὐδένα ἡγούμενος πολίτην, ἐπαινεῖν δὲ πάντας ἐθέλων, σφύζεσθαι δὲ πάντας κέρδος νομίζων, ζημίαν δὲ τιθεῖς εἰ και ὁ μικροῦ ἄξιος ἀπόλοιτο.

Ξενοφῶν, Ἀγησίλαος 7.1-3

Γλωσσικά σχόλια

<i>ἐπίσταμαι</i>	γνωρίζω (πβ. ν.ε.: επιστήμη, επιστήμονας)
<i>ᾤετο</i> (οριστ. παρατ. ρ. <i>οἶομαι</i>)	νόμιζε, πίστευε
<i>οὐ πόνων ὑφίετο</i> (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. <i>ὑφίεμαι</i>)	δεν έπανε (πβ. ν.ε.: ύφεση) να μοχθεί (πβ. ν.ε.: φιλόπονος)
<i>οὐ κινδύνων ἀφίστατο</i> (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. <i>ἀφίσταμαι</i>)	δεν απέφευγε (πβ. ν.ε.: απόσταση) τους κινδύνους
<i>οὐ χρημάτων ἐφείδετο</i>	δε λυπόταν (πβ. ν.ε.: φειδωλός, αφειδώς) τα χρήματα
<i>προφασίζομαι</i>	προβάλλω ως δικαιολογία
<i>τὸ τοὺς ἀρχομένους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν</i> (απαρ. ενεστ. ρ. <i>ποιέω, ποιῶ</i>)	δηλαδή να κάνει όσο το δυνατόν περισσότερα καλά στους υπηκόους του
<i>τὸ ὠφέλημα</i>	η ωφέλεια
<i>καὶ τότε ἐγὼ τίθημι</i>	και αυτό εδώ συγκαταλέγω (πβ. ν.ε.: θήκη, θέση, θέμα)
<i>φανερὸς ἦν μάλιστα λατρεύων</i>	φανερὰ φρόντιζε / υπηρετούσε σε μεγάλο βαθμό
<i>τίς ἂν ἠθέλησεν ἀπειθεῖν</i> (απαρ. ενεστ. ρ. <i>ἀπειθέω, ἀπειθῶ</i>)	ποιος θα ήθελε να μην υπακούει;
<i>ὅς, ἧ, ὅ</i> (αναφ. αντων.)	ο οποίος (μετά από ισχυρό σημείο στίξης μπορεί να μεταφράζεται και σαν δεικτική: αυτός)
<i>ὁ/ἡ διάφορος, τὸ διάφορον</i>	ο αντίπαλος, ο πολιτικός αντίπαλος
<i>προσφέρομαι</i>	συμπεριφέρομαι (πβ. ν.ε.: προσφορά, πρόσφορο, πρόσφορος)
<i>λοιδορέομαι, λοιδοροῦμαι</i>	κακολογῶ (πβ. ν.ε.: λοιδορία)
<i>τὸ ἀμάρτημα</i>	το σφάλμα, η αδικία (πβ. ν.ε.: αμαρτωλός, διαμαρτία)
<i>ἐτίμα</i> (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. <i>τιμάω, τιμῶ</i>)	τιμούσε
<i>παρίστατο</i> (γ' εν. οριστ. παρατ. ρ. <i>παρίσταμαι</i>)	παραστεκόταν (πβ. ν.ε.: παράσταση, παραστατικός)
<i>ἠγόμαι, ἠγοῦμαι</i>	ηγούμαι, θεωρῶ (πβ. ν.ε.: ηγέτης, αφηγούμαι)
<i>ζημίαν δέ τιθείς εἰ καὶ ὁ μικροῦ ἄξιος ἀπόλοιτο</i> (ευκτ. αορ. ρ. <i>ἀπόλλυμαι</i>)	και θεωρώντας το ζημιὰ (πβ. ν.ε.: αποζημιώνω, ζημιογόνος) αν κάποιος, έστω και ανάξιος, χανόταν (πβ. ν.ε.: απώλεια)

Ερμηνευτικά σχόλια

Ἀγησίλαος: Διαδέχτηκε τον αδελφό του Ἄγη στον θρόνο της Σπάρτης (398 π.Χ.) και συνέχισε (από το 396 έως το 394 π.Χ.) τον πόλεμο με τους Πέρσες σημειώνοντας μεγάλες επιτυχίες. Παρά τη σωματική αναπηρία του (ήταν χωλός), απολάμβανε ευρείας αποδοχής λόγω της χαρακτηριστικής προσωπικότητας και των στρατιωτικών ικανοτήτων του.

δυνατότατος ὢν ἐν τῇ πόλει φανερὸς ἦν μάλιστα τοῖς νόμοις λατρεύων: Ο Ξενοφών σχολιάζει ιδιαίτερα την υποδειγματική για τους πολίτες της Σπάρτης συμπεριφορά του Αγησίλαου. Εφαρμόζοντας την αρχή ότι δεν υπάρχει καλύτερος τρόπος να συνεντίσεις κάποιον από τον παραδειγματισμό, ο Αγησίλαος επιδείκνυε συνέπεια στην τήρηση των νόμων, ωθώντας έτσι και τους συμπολίτες του να πειθαρχούν στις αρχές της πόλης.

Ερωτήσεις

1. Τι θεωρούσε καθήκον του σωστού πολιτικού ο Αγησίλαος σύμφωνα με τον Ξενοφώντα;
2. Πώς συμπεριφερόταν ο Αγησίλαος στους συμπολίτες του; Τι είδους σχέση επιδίωξε να δημιουργήσει μαζί τους;
3. Θα μπορούσε ο Αγησίλαος να χαρακτηριστεί, εκτός από ηγέτης, και «παιδαγωγός»; Ποια στοιχεία του κειμένου μπορούν να στηρίξουν αυτόν τον χαρακτηρισμό;

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

πράττω [= κάνω, κατορθώνω, επιτελώ]

θ. *πρα(γ)-*

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: *πράττειεν*]

Αρχαία Ελληνική - - - - Αρχαία / Νέα Ελληνική - - - - Νέα Ελληνική

Ομόρριζα	απλά		
	σύνθετα	<p><i>ὁ πρακτῆρ</i> [= αυτός που κάνει κάτι] <i>πραγματώδης</i> [= κοπιώδης]</p> <p><i>ἀντιπράττω</i> [= εναντιώνομαι] <i>ἡ εὐπραξία</i> [= η καλή συμπεριφορά] <i>ἄπρακτῶ</i> [= αδρανῶ] <i>ἄπράγμων</i> <i>κοινοπραγῶ</i> [= κάνω κάτι από κοινού με κάποιον] <i>ἡ κοινοπραγία</i> <i>πολυπραγιονῶ</i> [= ασχολούμαι με πολλά πράγματα]</p>	<p><i>ἡ προᾶξις</i> (-η) <i>τὸ προᾶγμα</i> <i>πραγματεύομαι</i> [= (α.ε.) ασχολούμαι με κάτι, (ν.ε.) ξεετάζω κάτι σε βάθος] <i>πραγματικός</i> <i>ὁ πραγματευτής</i> [= ἔμπορος, εμπορικός αντιπρόσωπος] <i>ἡ πραγματεία</i> <i>τὰ πεπραγμένα</i> <i>τὸ πρακτόρειον</i> (-εῖο) [= (α.ε.) το γραφείο και το αξίωμα του φοροεισπράκτορα, (ν.ε.) επαγγελματικό γραφείο εξυπηρέτησης] <i>ὁ πράκτωρ</i> [= (α.ε.) συλλέκτης φόρων, (ν.ε.) πρόσωπο που φέρνει σε πέρας υποθέσεις άλλων] <i>πρακτικός</i></p> <p><i>διαπράττω</i> <i>ἡ διάπραξις</i> (-η) <i>εἰσπράττω</i> <i>ἡ εἰσπραξις</i> (-η) <i>συμπράττω</i> <i>ἡ σύμπραξις</i> (-η) <i>ἡ δυσπραγία</i> [= (α.ε.) η κακή τύχη, (ν.ε.) ἔλλειψη άνεσης στο βιοτικό επίπεδο] <i>ἡ ἀπραξία</i> [= η αδράνεια] <i>ἄπρακτος</i> <i>πολυπράγμων</i> <i>πολυπραγμοσύνη</i> <i>εἰσπράκτωρ</i> (-ορας) <i>ἔμπρακτος</i> <i>διαπραγματεύομαι</i></p>

Ασκήσεις

1. Να κατατάξετε τις παρακάτω παράγωγες των ρ. *πράττω* και *πραγματεύω* λέξεις της α.ε. στην κατηγορία που ανήκουν (πρόσωπο που ενεργεί, κατάσταση, αποτέλεσμα ενέργειας κτλ.): *προᾶξις*, *πράκτωρ*, *πραγματεία*, *πραγματευτής*.
2. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω φράσεις με τις κατάλληλες λέξεις από τη β' στήλη του Λεξιλογικού Πίνακα:
 - α. Οι συνάδελφοί μου οργίστηκαν πάρα πολύ, όταν η αντιπροσωπεία του σωματείου μας γύρισε _____ από τη συνάντηση με τον υπουργό Εργασίας.

- β. Το να κατηγορείς χωρίς λόγο τους άλλους είναι το πιο εύκολο _____ .
 γ. Ο _____ της ασφαλιστικής εταιρείας ειδοποίησε ότι θα περάσει για να πληρωθεί την Τρίτη.
 δ. Έπρεπε να είχες κινηθεί γρηγορότερα. _____ μεγάλο σφάλμα περιμένοντας τόσο καιρό.
 ε. Δε μου αρκούν τα λόγια. Περιμένο _____ απόδειξη της μεταμέλειάς σου.

3. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α' με τα συνώνυμά τους στη στήλη Β':

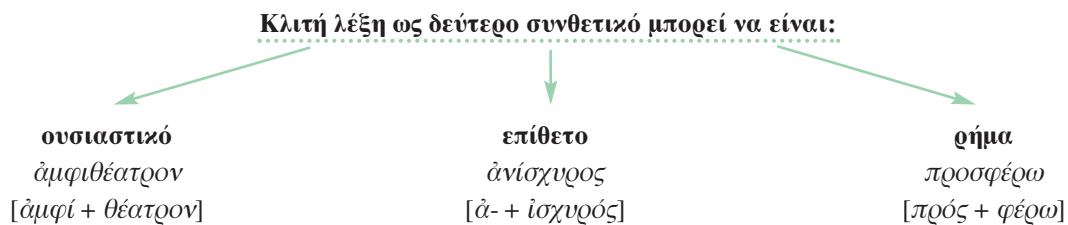
A'	B'
φανερός	μόχθος
ποιῶ	ἐμφανής
ζημία	ῥωμαλέος
πόνος	πράττω
ισχυρός	βλάβη

4. Να βρείτε τη σημασιολογική διαφορά των λέξεων «πραγμάτωση», «πραγμάτευση» και «διαπραγμάτευση» στη ν.ε. Συμβουλευτείτε τα λεξικά σας.

B2. Ετυμολογικά

Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή - ουσιαστικό

Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις χρησιμοποιώντας ως δεύτερο συνθετικό τα εξής ουσιαστικά του κειμένου της Ενότητας: *κίνδυνος, βασιλεύς, πατρίς, νόμος.*

Όταν το β' συνθετικό είναι **ουσιαστικό**, η σύνθετη λέξη που παράγεται μπορεί να είναι και αυτή **ουσιαστικό** (π.χ. *ἡμίθεος*) ή **επίθετο** (π.χ. *ἄπολις*). Στη σύνθετη λέξη το β' συνθετικό άλλοτε **παραμένει αμετάβλητο** και άλλοτε **μετασχηματίζεται**. Ειδικότερα:

σύνθετη λέξη

- ουσιαστικό** → το β' συνθετικό παραμένει αμετάβλητο, π.χ. *ὁδοί-πόρος* (ὁδός + πόρος), *κατα-δίκη*
- επίθετο**
 - το β' συνθετικό παραμένει αμετάβλητο, π.χ. *ἄ-πολις*, *εὐ-δαίμων*, *μονο-δάκτυλος*
 - ή**
 - επιθέτου β' κλίσης σε *-(ι)ος*
π.χ. *ἀσώματ-ος* (σῶμα), *ἐπουράν-ιος* (οὐρανός), *ὀμοπάτρ-ιος* (πατήρ)
 - επιθέτου γ' κλίσης σε *-ης* ή *-ων*
π.χ. *εὐγεν-ής* (γένος), *ὀμοεθν-ής* (ἔθνος), *ἀκτήμ-ων* (κτῆμα)

Ασκήσεις

1. Να σχηματίζετε σύνθετα ουσιαστικά της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται:

ἵππος + δρόμος	ὁ _____	φεύγω (θ. φυγ-) + δίκη	ὁ _____
ὄπισθεν + δόμος	ὁ _____	ρίπτω (θ. ριψ-) + ἀσπίς	ὁ _____
νόμος + διδάσκαλος	ὁ _____	γῆ + πέδον	τὸ _____
πατριά* + ἀρχή	ὁ _____		

2. Να σχηματίζετε σύνθετα επίθετα της α.ε. με τα συνθετικά που δίνονται. Προσέξτε ιδιαίτερα τους μετασχηματισμούς των β' συνθετικών:

ὑπέρ + μέγεθος	ὁ _____	πολύ + μηχανή	ὁ _____
ὁμοῦ + μήτηρ (μητρ-ός)	ὁ _____	πρό + χεῖρ	ὁ _____
ἀ- + τόπος	ὁ _____	μακρός + χεῖρ	ὁ _____
μέγας (μεγάλ-ου) + γνώμη	ὁ _____	φίλος + ξένος	ὁ _____
διά + πῦρ	ὁ _____		

3. Να αναλύσετε ετυμολογικά τις παρακάτω λέξεις. Ποιες λέξεις που συναντήσατε στο κείμενο χρησιμοποιούνται ως β' συνθετικό;

σύνθετες λέξεις	συνθετικά μέρη
κομόπολις	
μητρόπολις	
εὐπατρίδης	
φιλόπατρις	
συνεργός	

Γ. Γραμματική

1. Ευκτική ενεστώτα, μέλλοντα και αορίστου ενεργητικής φωνής

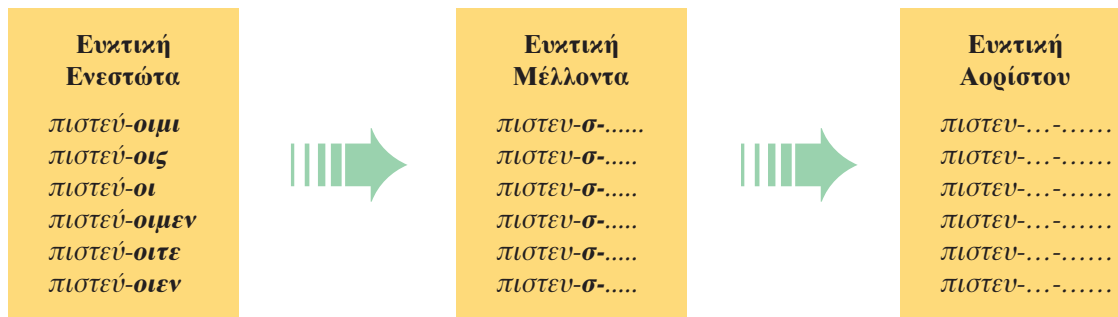
Οι τύποι *πράττειν* και *συμβαίνει* του κειμένου της Ενότητας είναι τύποι ευκτικής ενεστώτα ενεργητικής φωνής.

α. Σχηματισμός και κλίση ευκτικής ενεστώτα, μέλλοντα και αορίστου βαρύτονων ρημάτων ε.φ.

Η ευκτική του ενεστώτα και του μέλλοντα έχει ως χαρακτηριστικό γνώρισμα τη δίφθογγο -οι-. Ο μέλλοντας έχει τις ίδιες καταλήξεις με τον ενεστώτα με την προσθήκη του χαρακτηριστικού -σ- πριν από αυτές.

Ο αόριστος διαφοροποιείται από τον μέλλοντα ως προς τη χαρακτηριστική δίφθογγο, που είναι -αι- αντί για -οι-.

❖ Με βάση αυτές τις παρατηρήσεις να συμπληρώσετε και να τονίσετε τους τύπους που λείπουν από τους πίνακες:

* = το γένος, η καταγωγή

Παρατηρήσεις

1. Οι δίφθογγοι -οι- και -αι- στις καταλήξεις της ευκτικής είναι πάντοτε μακρόχρονες.
2. Η ευκτική αορίστου, όπως και η υποτακτική, δεν παίρνει αύξηση.
3. Για τον σχηματισμό και την κλίση της ευκτικής μέλλοντα και αορίστου ενεργητικής φωνής των αφωνόληκτων ρημάτων χρησιμοποιούμε τις ίδιες καταλήξεις, αλλά το θέμα των ρημάτων αυτών μεταβάλλεται, όπως και στην οριστική των χρόνων αυτών.
π.χ. *πράττω* → *πράξοιμι* - *πράξαιμι*, *βλάπτω* → *βλάψοιμι* - *βλάψαιμι*, *σώζω* → *σώσοιμι* - *σώσαιμι*.

β. Σημασίες και χρήσεις της ευκτικής

Σε κύριες προτάσεις η ευκτική μπορεί να εκφράζει:

- **ευχή** (ευχετική ευκτική). Μεταφράζεται: «μακάρι να...». Συνήθως προηγούνται τα μόρια *εἴθε*, *ὥς*, *εἰ γάρ* για έμφαση.
π.χ. *Εἴθε σὺ φίλος ἡμῖν γένοιο.* (= Μακάρι να γινόσουν φίλος μας!)
- το **δυνατό** στο παρόν ή στο μέλλον (δυνητική ευκτική). Συνοδεύεται από το δυνητικό *ἂν* και μεταφράζεται: «θα ήταν δυνατόν να...», «θα μπορούσα να...».
π.χ. *Ἔχouis ἂν με διδάξαι τί ἐστὶ νόμος;* (= Θα ήταν δυνατόν / Θα μπορούσες να με διδάξεις τι είναι νόμος;)
Πολλὰς ἂν εὗροις μηχανάς. (= Θα ήταν δυνατόν / Θα μπορούσες να βρεις πολλά τεχνάσματα.)

Σε δευτερεύουσες προτάσεις η ευκτική μπορεί να είναι:

- ευκτική του **πλάγιου λόγου**, η οποία συνήθως αντικαθιστά άλλες εγκλίσεις, όταν στον πλάγιο λόγο η δευτερεύουσα πρόταση εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου.
π.χ. *Ἐγίνωσκε ὅτι σὺ λέγοις τάληθῆ.*
- **επαναληπτική** ευκτική, που δηλώνει επανάληψη και μεταφράζεται: «κάθε φορά που...» (κυρίως σε υποθετικές, χρονικές και αναφορικές προτάσεις).
π.χ. *Τῶν ἐχθρῶν εἴ τινα λάβοιεν, ἀπέκτεινον.* (= Ὅποτε / Κάθε φορά που έπιαναν κάποιον από τους εχθρούς, τον εκτελούσαν.)
- **δυνητική** ευκτική, που εκφράζει, όπως και στις κύριες προτάσεις, το δυνατό στο παρόν ή στο μέλλον.
π.χ. *Νῆες ὑμῖν πάρεισιν, ὥστε ἐξαίφνης ἂν ἐπιπέσοιτε.* (= Έχετε πλοία, και θα ήταν δυνατόν / θα μπορούσατε αφνιδιαστικά να κάνετε επίθεση.)

2. Αναφορική αντωνυμία *ὅς, ἧ, ὃ* (= ο οποίος, η οποία, το οποίο)

Ακολουθεῖ γενικά την κλίση των δευτερόκλιτων επιθέτων σε -ος, -η, -ον.

❖ **Να συμπληρώσετε τους τύπους που λείπουν από τον πίνακα:**

	ενικός αριθμός			πληθυντικός αριθμός		
	αρσ.	θηλ.	ουδέτερο	αρσ.	θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	ὅς	ἧ	ὃ			
γεν.						
δοτ.						
αιτ.						

Παρατηρήσεις

1. Δεν πρέπει να συγχέεται η αναφορική αντωνυμία με τους ομόηχους τύπους του οριστικού άρθρου (*ἧ ≠ ἡ, οἷ ≠ οἱ, αἷ ≠ αἰ*): οι τύποι της αναφορικής αντωνυμίας παίρνουν τόνο.
2. Όλες οι αναφορικές αντωνυμίες παίρνουν δασεία.
3. Κατά τον ίδιο τρόπο κλίνεται και η αναφορική αντωνυμία *ὄσπερ, ἧπερ, ὄπερ*. Απλώς, στο τέλος κάθε τύπου προτίθεται το μόριο -περ χωρίς να επηρεάζεται ο τονισμός.

3. Αναφορική αντωνυμία *ὅστις, ἥτις, ὃ τι*

Η αναφορική αντωνυμία *ὅστις, ἥτις, ὃ τι* σχηματίζεται από την αναφορική *ὅς* και την αόριστη *τίς*. Κλίνεται και στα δύο μέρη της και τονίζεται πάντοτε το α' συνθετικό με τον τόνο που παίρνει και η απλή αναφορική αντωνυμία*.

❖ Να συμπληρώσετε τους τύπους που λείπουν από τον πίνακα:

	ενικός αριθμός			πληθυντικός αριθμός		
	αρσ.	θηλ.	ουδέτερο	αρσ.	θηλ.	ουδέτερο
ονομ.	<i>ὅστις</i>	<i>ἥτις</i>	<i>ὃ,τι</i>, <i>ἄττα</i>
γεν., <i>ὄτου</i>, <i>ὄτου</i>
δοτ., <i>ὄτω</i>, <i>ὄτω</i>
αιτ., <i>ἄττα</i>

- Παρατηρήσεις**
1. Ο τύπος *ἄττα* διαφέρει από τον αντίστοιχο τύπο της αόριστης αντωνυμίας, επειδή παίρνει δασεία, όπως όλες οι αναφορικές αντωνυμίες.
 2. Το ουδέτερο της αναφορικής αντωνυμίας *ὅστις, ἥτις, ὃ τι* γράφεται *ὃ,τι* ή *ὄ τι* (πβ. ν.ε.: Ὅ,τι και να ζητήσεις, θα το κάνω για σένα).

Ασκήσεις

1. Να τονίσετε και να αναγνωρίσετε γραμματικά τους εξής ρηματικούς τύπους ευκτικής: *λατρευοι, σαλευοις, παιδευοι, ἀλλαξαι, ἐξοργισαις, ἐκπληξαις, καλυψαι*.
2. Να μεταφέρετε τα παρακάτω ρήματα στο πρόσωπο της ευκτικής ενεστώτα, μέλλοντα και αορίστου που ζητείται:

		Ενεστώτας	Μέλλοντα	Αόριστος
οὗτος	(κινδυνεύω)			
	(βουλευώ)			
ἡμεῖς	(γράφω)			
	(τοξεύω)			

3. Να συμπληρώσετε τους τύπους ευκτικής των χρόνων που λείπουν διατηρώντας το πρόσωπο του τύπου που δίνεται:

Ενεστώτας	Μέλλοντα	Αόριστος
<i>πράττοις</i>		
	<i>κελεύσοιτε</i>	
	<i>συμβουλεύσοιεν</i>	
		<i>φυλάξαιμεν</i>

4. Να μετατρέψετε τις παρακάτω ευκτικές ενεστώτα σε ευκτικές αορίστου στον ίδιο αριθμό και στο ίδιο πρόσωπο: *οὗτος λατρεύοι* _____, *οὗτοι ἰκετεύοιεν* _____, *σὺ ἐρμηνεύοις* _____, *ἡμεῖς τάττοιμεν* _____, *ὕμεῖς θεραπεύοιτε* _____.
5. Να μεταφράσετε τις φράσεις: α. *λύομεν τὸν γρίφον*, β. *λύομεν τὸν γρίφον*, γ. *λύομεν τὸν γρίφον*.

* Για τις υπόλοιπες αναφορικές αντωνυμίες βλ. Γραμματική Αρχαίας Ελληνικής.

6. Να βρείτε το ρήμα των προτάσεων και να γράψετε στην παρένθεση τους τύπους ευκτικής του ίδιου χρόνου και αριθμού:

- α. Σωκράτης δὲ διαίτη τὴν ψυχὴν ἐπαίδευσε (_____).
 β. Ἀγησίλαος βασιλέως ἀγαθοῦ τοῦτο ἔργον ἐνόμισε, τὸ τοὺς ἀρχομένους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν (_____).
 γ. Ὁ πατὴρ ἡμῖν πράττειν τὰ δέοντα συνεβούλευσεν (_____).

7. Να συμπληρώσετε τον κατάλληλο τύπο της αναφορικής αντωνυμίας ὅς, ἥ, ὃ στις παρακάτω προτάσεις:

- α. Τὸ χωρίον, _____ παρὰ τὸν ποταμὸν κεῖται, κατάφυτόν ἐστι.
 β. Οὗτοι τῶν στρατηγῶν ἄριστοὶ εἰσιν, _____ (δοτ. πληθ. αρσ. = στους οποίους) οἱ στρατιῶται μάλιστα πείθονται.
 γ. Αἱ πόλεις, _____ ἀτείχιστοὶ εἰσιν, ῥαδίως ἀλίσκονται (= κυριεύονται).
 δ. Τῶν ποταμῶν τινες, _____ πολὴν ῥόον (= δυνατό ρεύμα) ἔχουσιν, οὐ διαβατοὶ εἰσι.
 ε. Τὰ δῶρα ταῦτα, _____ μοι ἔδωκας, πολυτελῆ εἰσιν.
 στ. Μέννησαι τῶν λόγων, _____ ἤκουσάς μου;

8. Να συμπληρωθεῖ ο κατάλληλος τύπος των αντωνυμιῶν ὅσπερ και ὅστις, ὥστε να συμφωνεῖ με τα ουσιαστικά:

πολίτην	_____	_____
πόλεων	_____	_____
γονεῦς	_____	_____
ιατροῖς	_____	_____
ἄνθρωποι	_____	_____
δῶρον	_____	_____

9. Να εντοπίσετε και να αναγνωρίσετε γραμματικά τους τύπους ευκτικής των φράσεων. Κατόπιν να εξηγήσετε τι δηλώνουν:

- α. Μὴ γένοιτο, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰ πράγματα ἐν τούτῳ.
 β. Ἄρ' ἂν μοι ἐθελήσαις, ὃ Ἰέρων, διηγῆσασθαι ἃ εἰκός ἐστι εἰδέναι σε βέλτιον (= καλύτερα) ἐμοῦ;
 γ. Καὶ οἱ ὄνοι (= τα γαϊδούρια), ἐπεὶ τις διώκοι, προδραμόντες ἔστασαν (= προχωρούσαν και κατόπιν σταματούσαν).

Ἀρχῆς τετευχὼς ἴσθι ταύτης ἄξιος.

Μένανδρος, Γνώμαι μονόστιχοι

Αν σου τύχει αξίωμα, να είσαι αντάξιός του.

Πομπή πιστών που προσφέρει θυσίες στους θεούς (παράσταση σε ξύλο, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας)

Η γένεση της θρησκείας και της δικαιοσύνης

Α. Κείμενο

Ο σοφιστής Κριτίας (460-403 π.Χ.) είναι ευρύτερα γνωστός λόγω της ηγετικής θέσης του στις τάξεις των Τριάκοντα Τυράννων, καθεστώσ που επιβλήθηκε στην Αθήνα μετά την ήττα της στον Πελοποννησιακό πόλεμο. Από το φιλοσοφικό και λογοτεχνικό έργο του πολύ λίγα έχουν σωθεί. Στο απόσπασμα από το σατυρικό δράμα του *Σίσυφος* που θα μελετήσετε μας δίνεται η ευκαιρία να γνωρίσουμε τη θεμελιώδη διδασκαλία του Κριτία –αλλά και πολλών άλλων σοφιστών– σύμφωνα με την οποία η θρησκεία, ο νόμος και η τάξη είναι ανθρώπινες επινοήσεις.

*Ἦν χρόνος ὅτ' ἦν ἄτακτος ἀνθρώπων βίος
καὶ θηριώδης ἰσχύος θ' ὑπηρέτης,
ὅτ' οὐδὲν ἄθλον οὔτε τοῖς ἐσθλοῖσιν ἦν
οὔτ' αὖ κόλασμα τοῖς κακοῖς ἐγίγνετο.
κἄπειτά μοι δοκοῦσιν ἄνθρωποι νόμους
θέσθαι κολαστάς, ἵνα δίκη τύραννος ἦ
τήν θ' ὕβριν δούλην ἔχη·
ἐζημιούτο δ' εἴ τις ἐξαμαρτάνοι.*

5

*Ἔπειτ' ἐπειδὴ τὰμφανῆ μὲν οἱ νόμοι
ἀπειργον αὐτοὺς ἔργα μὴ πράσσειν βία,
λάθρα δ' ἔπρασσον, τηνικαῦτά μοι δοκεῖ
πυκνός τις καὶ σοφὸς γνώμην ἀνήρ
θεῶν δέος θνητοῖσιν ἐξευρεῖν, ὅπως
εἴη τι δεῖμα τοῖς κακοῖσι, κἄν λάθρα
πράσσωσιν ἢ λέγωσιν ἢ φρονῶσί τι.*

10

15

*Ἐντεῦθεν οὖν τὸ θεῖον εἰσηγήσατο,
ὡς ἔστι δαίμων ἀφθίτω θάλλων βίῳ
νόῳ τ' ἀκούων καὶ βλέπων, φρονῶν τε καὶ
προσέχων τε ταῦτα καὶ φύσιν θεῖαν φορῶν,
ὅς πᾶν μὲν τὸ λεχθὲν ἐν βροτοῖς ἀκούσεται,
τὸ δρώμενον δὲ πᾶν ἰδεῖν δυνήσεται.*

20

Κριτίας, *Σίσυφος* απ. 19, στ. 1-21

